

ЦИВІЛЬНИЙ ДОГОВІР ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДО ПИТАННЯ СИНЕРГІЇ В ПРАВІ

Виноградова Анна Ігорівна

ORCID ID: 0009-0007-3147-0821

канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

Навчально-наукового інституту права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини [1] декларують право дитини на особливе піклування, допомогу, захист і сприяння для того, щоб вони могли повністю покласти на себе зобов'язання в межах суспільства. Пріоритетом будь-якої правової, прогресивної держави є – права та інтереси дитини, особливо, зважаючи на свою (дитини) фізичну й розумову незрілість, що потребує спеціальної турботи, включаючи у тому числі і належний правовий захист.

Сьогодні представництво цивільних прав та інтересів дітей у кримінальному процесі спонукає науковців і практиків до зацікавлення у розробці та подальшого впровадження відповідного механізму захисту. Також воно покликане до забезпечення виконання обов'язків суб'єктів, які потребують допомоги представника для належного захисту.

Важливо також відзначити, що представництво цивільних прав та інтересів дітей у кримінальному процесі потребує належної уваги через особливості надання юридичної допомоги відповідно до конкретної ситуації.

У сучасній доктрині цивільного права давно сформульовано основну теоретичну концепцію представництва. Ця концепція полягає в тому, що представник вчиняє юридично значущі дії в інтересах особи, яку він представляє, та визначається як міжгалузевий правовий інститут.

З точки зору цивільного процесуального права, представництво в цивільному процесі — це процесуальна діяльність, яка відбувається у межах правовідношення між представником та судом, однієї особи (представника) від імені та в інтересах іншої особи (яка бере участь у справі), що здійснюється з метою захисту та охорони прав, свобод та інтересів у суді особи, яку представляють, і надання допомоги суду в установленні дійсних прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі [2, с. 211].

У цьому контексті, на наше переконання, інтерес представляє представництво прав та інтересів неповнолітніх осіб за допомогою представництва за договором або, так званого, договірною представництва.

Відома науковиця С.Я. Фурса переконана, що участь адвоката буде додатковою гарантією вчинення відповідних процесуальних дії у цивільному судочинстві в інтересах особи, які спрямовані на захист порушених, оспорюваних та невизнаних прав та інтересів особи, у результаті чого у представника виникає комплекс процесуальних прав та обов'язків [3, с. 178-179; 4, с. 112].

До того ж, ст. 37 Правил регламентовані етичні аспекти відносин адвоката з недієздатними клієнтами, в тому числі з неповнолітніми особами, зокрема у випадках виявлення адвокатом шкідливих дій для дитини з боку її законного представника.

Справи щодо захисту прав та інтересів дітей вважаються особливою категорією справ. У таких справах діти повинні мати доступ до адвоката, який зможе надати їм кваліфіковану правову допомогу.

З огляду на спеціалізацію роботи адвоката із дітьми, хочеться навести чотири основних компонента, яким має відповідати адвокат: 1) спеціалізація передбачає умовну сегментацію сфер адвокатської діяльності; 2) спеціалізація передбачає наявність і концентрацію певних поглиблених (експертних) знань і навичок в адвоката у відповідній, відмінній від інших, сфері адвокатської діяльності; 3) обрана як спеціалізована сфера адвокатської діяльності є постійною та пріоритетною для адвоката; 4) спеціалізація позиціонує, персоніфікує та вирізняє адвоката серед його колег [5, с. 84].

Також варто зазначити, що на базі Вищої Школи Адвокатури Національної асоціації адвокатів України започатковано проведення курсів підвищення кваліфікації адвокатів, що займаються захистом прав дітей. Однак, при запровадженні в Україні інституту адвокатури, спеціалізацією якого є захист прав дитини, необхідно враховувати, що такі адвокати повинні володіти додатковими знаннями та навичками.

Нагальним залишається також питання щодо правової основи оформлення відповідних відносин між дитиною і адвокатом.

До прикладу, з ким саме такий адвокат має укласти договір про надання правової допомоги?

Відповідно до норм Цивільного кодексу України, особа, що не досягла 14 років має часткову цивільну дієздатність і має право самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

В свою чергу особа у віці від 14 до 18 років має неповну цивільну дієздатність і крім вищевказаних правочинів також має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку).

Неповнолітня особа вчиняє інші правочини за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників. Згода на вчинення неповнолітньою особою правочину має бути одержана від батьків (усиновлювачів) або піклувальника та органу опіки та піклування відповідно до закону [6].

Таким чином, згідно із чинним законодавством, дитина не має достатньої правоздатності для укладення договору про надання правової допомоги з адвокатом. Як тоді визначати та підтверджувати повноваження адвоката? В контексті цього питання слід зауважити, що при обов'язковому залученні адвоката дитини у всіх спорах або провадженнях, де відбувається участь неповнолітніх, може виникнути конфлікт. Наприклад, батьки дитини-правопорушника чи дитини-потерпілого можуть самостійно обрати адвоката для захисту прав своєї дитини.

Варто також зазначити, що юридичний супровід взаємодії адвоката і дитини потребує внесення ґрунтовних змін до чинного законодавства України, зокрема, до Сімейного, Цивільного, Кримінального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідних процесуальних кодексів, а також до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідними змінами

необхідно врегулювати порядок діяльності таких адвокатів та врегулювати зазначені вище питання, що постають.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989 р. : станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 20.04.2024).
2. Цивільний процес України: підручник / за ред. Ю. С. Червоного. Київ: Істина, 2007. 392 с.
3. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Адвокат у цивільному процесі: наук.- практ. посібник. Київ: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2006. 448 с.
4. Бордюг Т. О. Участь малолітніх та неповнолітніх осіб у цивілістичному процесі : дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2021. 217 с.
5. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України*. 2019. № 12. С. 84–96.
6. "Адвокату дитини" бути в Україні! URL: <https://unba.org.ua/publications/4291-advokatu-ditini-buhtml> (дата звернення: 20.04.2024).